

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Kemianteollisuus ry kiittää Opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua näkemyksemme luonnoksesta valtion koulutuspoliittiseksi selonteoksi. Vientiala kemianteollisuus työllistää suoraan noin 34 000 henkilöä, välillisesti noin 100 000. Se on sitoutunut olemaan hiilineutraali teollisuuden ala vuoteen 2045 mennessä. Tämä vaatii strategista kemian alalle tässä muutosprosessissa oleellisten kyvykkyyksien tarkastelua paitsi yrityksissä, myös yhteiskunnallisella tasolla. Globaali teollisuudenala tarvitsee globaalisti kilpailukykyiset osaajat.

Suomen kyky vastata muuttuviin osaamis- ja osaajatarpeisiin mahdollisimman ketterästi ja yhdessä yrityssectän kanssa ennakoiden vaikuttaa suoraan työllisyyden kehitykseen ja yhteiskunnan kilpailukykyyn. Kemianteollisuus pitää erittäin tärkeänä, että koulutusjärjestelmä pystyy vastaamaan vientiteollisuuden osaamistarpeisiin niin viennin näkökulmasta kuin myös hiilineutraalisuus- ja kestäväen tulevaisuuden tavoitteet huomioon ottaen. Tämä vaatii Kemianteollisuus ry:n näkökulmasta erityisesti luonnontieteellis-matemaattisen osaamistason nostoa valtakunnallisesti sekä riittävää rahoituksen allokointia osaajatarvealoille.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Kemianteollisuus ry pitää hyvänä, että koulutuspoliittisessa selonteossa nostetaan keskiöön TKI -toimintaan panostamisen ja sille suotuisan toimintaympäristön luominen.

Edellytyksenä yritysten TKI -toiminnalle on riittävä osaajien saatavuus sekä osaamisen korkea taso kansainvälisessä vertailussa. Strategiset kyvykkyydet ovat avainasemassa yritysten uuden liiketoiminnan kehittämisessä ja edellytyksenä esim. Green Dealin vaatimassa toimintaympäristössä. Riittävä julkisen rahoituksen takaaminen sekä perustutkimukseen että yrityssectoiseen TKI -toimintaan ovat perusedellytyksenä kilpailukykyiselle innovaatiotoiminnalle Suomessa.

Koronapandemia on vaikeuttanut huomattavasti yritysten toimintaa ja vaikuttanut suuresti erityisesti korkeakouluopetukseen. Koronakriisistä huolimatta on tärkeää varmistaa korkeakoulujen opetuksen korkea taso ja osaajien saatavuus tulevaisuudessa. Opetukseen liittyvä digiloikka on korkeakouluissa ollut valtava ja otettu varsin onnistuneesti. Jatkossa on tärkeää varmistaa sekä

opetushenkilöstön että opiskelijoiden pedagogiset digivalmiudet. Tutkintotarjonta ja moduulit tulisi valtakunnallisesti keskittää yhdelle digitaaliselle alustalle. Digitalisaatio avaa markkinoita ja lisää siten myös kansainvälistä kilpailua koulutus- ja tutkimusympäristöjen kesken. Suomen on ehdottomasti oltava mukana tässä kilpailussa!

Korkeakoulujen ja yritysten yhteistyötä on kannustettava ja rahoitusta ohjattava innovaatiokumppanuuksiin ja ekosysteemeihin, joissa yritykset tutkimuslaitokset ja korkeakoulut tekevät yhteistyötä myös maan rajojen ulkopuolisten kumppanien kanssa.

Korkeakoulutuksessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota työelämätaitoihin ja yhteistyöhön elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyön kannustimiksi tulisi korkeakouluille kehittää selkeämpiä rahoitukseen perustuvia insentiivejä.

Tutkijakoulutuksessa tulisi myös enemmän kiinnittää huomiota väitöksen jälkeiseen työllistymiseen ja tutkimusyhteistyöhön yritysten kanssa.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Hiilineutraalisuusmuutos tarvitsee toteutuakseen etenkin kansainvälisesti kilpailukykyistä luonnontieteellis-matemaattista (LUMA) huippuosaamista. Tähän pääsemme vain, mikäli LUMA -taitojen kehittäminen on huomioitu kunnolla jo perusopetuksessa. Koulutuspoliittinen selonteko mainitsee LUMA -taidot useaan kertaan, mutta toimenpiteet jäävät olemattomiksi.

Kemianteollisuus ry peräänkuuluttaa kansallista LUMA -strategiaa, joka tulee valmistella ministeriövetoisesti. Valmistelutyöryhmään tulee ottaa mukaan kattava edustus työnantajien edustajia etenkin sellaisilta aloilta, jotka työllistävät tulevaisuuden luonnontieteellis-matemaattisia osaajia.

Toisekseen Kemianteollisuus ry esittää LUMA -aineiden kytkemistä tiiviiksi, pakolliseksi osaksi suomalaista luokanopettajakoulutusta. Opettajat ovat avainasemassa kouluttamassa suomalaisia tulevaisuuden osaajia, sekä innostamassa ja kannustamassa luonnontieteisiin jo pienestä pitäen.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen ammatillinen koulutus on Kemianteollisuus ry:lle erittäin relevanttia, sillä noin viidelläkymmenellä prosentilla kemianteollisuudessa työskentelevistä henkilöistä on ammatillinen pohjakoulutus. Näemme erittäin tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen reformi nyt arvioidaan tehokkaasti, ja siinä keskeistä yritys yhteistyötä edistetään ja tuetaan kaikin keinoin. Reformin toimeenpano on monessa oppilaitoksessa ja yrityksessä vielä kesken, eikä sen ongelmakohtiin (mm. ohjaus ja vastuunjako) ole tehokkaasti puututtu. Reformin arviointi ei saa jäädä syksyllä 2021 voimaan astuvan oppivelvollisuuden laajennuksen varjoon. Arviointiin tulee ehdottomasti sisältyä myös työelämäpalautte. Tämä turvaa ammatillisen koulutuksen laadun myös tulevaisuudessa.

Kemianteollisuudelle tärkeitä (ammatillisia) aikuisopiskelijoita ei ole koulutuspoliittisessa selonteossa juurikaan huomioitu. Ammatillinen jatkuvan oppimisen väylä on työelämässä erittäin tärkeä keino kehittää osaamista. Se on myös erinomainen tapa kehittää yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä erilaisten joustavien mallien ja esim. oppisopimuksen tehokkaan hyödyntämisen kautta.

Joustava ja toimiva polku ammatillisesta oppilaitoksesta ammattikorkeakouluun ja siitä edelleen tiedekorkeakouluihin on edelleen pidettävä avoimena.

Toisen asteen ammatillista koulutusta ja lukiokoulutusta ei missään nimessä ole tarpeen yhdistää. Lukiokoulutus luo perusvalmiudet korkeakoulutukseen, ja hyvistä ammatillisen koulutuksen saaneista tekijöistä on monella alalla pulaa. Kaksoistutkinnot ovat erinomainen ja teollisuudessakin tärkeä tapa luoda hyvä perusta sekä ammatillisesti että akateemisesti. Ammatillisen koulutuksen yhteiset tutkinnon osat tulisi päivittää vastaamaan paremmin tutkintojen perusteiden sisältöjä esim. luonnontieteellis-matemaattisilla aloilla ja mahdollistamaan työssäoppimisen myös vuorotyössä. Digitalisten mahdollisuuksien hyödyntämisessä tulee tässäkin pohdinnassa olla iso rooli.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Kemianteollisuus ry pitää hyvänä, että koulutuspoliittisessa selonteossa nostetaan keskiöön TKI -toimintaan panostamisen ja sille suotuisan toimintaympäristön luominen.

Edellytyksenä yritysten TKI -toiminnalle on riittävä osaajien saatavuus sekä osaamisen korkea taso kansainvälisessä vertailussa. Strategiset kyvykkyydet ovat avainasemassa yritysten uuden liiketoiminnan kehittämisessä ja edellytyksenä esim. Green Dealin vaatimassa toimintaympäristössä. Riittävä julkisen rahoituksen takaaminen sekä perustutkimukseen että yritysveloitukseen TKI -toimintaan ovat perusedellytyksenä kilpailukykyiselle innovaatiotoiminnalle Suomessa.

Koronapandemia on vaikeuttanut huomattavasti yritysten toimintaa ja vaikuttanut suuresti erityisesti korkeakouluopetukseen. Koronakriisistä huolimatta on tärkeää varmistaa korkeakoulujen opetuksen korkea taso ja osaajien saatavuus tulevaisuudessa. Opetukseen liittyvä digiloikka on korkeakouluissa ollut valtava ja otettu varsin onnistuneesti. Jatkossa on tärkeää varmistaa sekä opetushenkilöstön että opiskelijoiden pedagogiset digivalmiudet. Tutkintotarjonta ja moduulit tulisi valtakunnallisesti keskittää yhdelle digitaaliselle alustalle. Digitalisaatio avaa markkinoita ja lisää siten myös kansainvälistä kilpailua koulutus- ja tutkimusympäristöjen kesken. Suomen on ehdottomasti oltava mukana tässä kilpailussa!

Korkeakoulujen ja yritysten yhteistyötä on kannustettava ja rahoitusta ohjattava innovaatiokumppanuuksiin ja ekosysteemeihin, joissa yritykset tutkimuslaitokset ja korkeakoulut tekevät yhteistyötä myös maan rajojen ulkopuolisten kumppanien kanssa.

Korkeakoulutuksessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota työelämätaitoihin ja yhteistyöhön elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyön kannustimiksi tulisi korkeakouluille kehittää selkeämpiä rahoitukseen perustuvia insentiivejä.

Tutkijakoulutuksessa tulisi myös enemmän kiinnittää huomiota väitöksen jälkeiseen työllistymiseen ja tutkimusyhteistyöhön yritysten kanssa.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen uudistuksen tulee mahdollistaa yritysten ja työnantajan tarpeisiin vastaavan osaamisen kehittäminen ketterästi, joustavasti ja ennakkoiden, jotta yritykset löytävät tarvitsemansa osaajat Suomesta ja ulkomailta. Ihmisten eri tavoin kartuttama osaaminen pitää tunnustaa ja tunnustaa nykyistä paremmin. Työnantajat tekevät merkittäviä osaamispanostuksia ja jatkuva oppiminen on elintärkeä asia yrityksille. Osaajien saatavuus on jo noussut merkittävimmäksi kasvukyvyn tekijäksi. Yhteiskunnalla ja yksilöllä on työelämän lisäksi vastuu kehittää, luoda ja kustantaa jatkuvan oppimisen väyliä, joilla vastataan työelämän muutostarpeeseen.

Sekä koulutuspoliittisessa selonteossa, että jatkuvan oppimisen parlamentarisessa valmistelussa on syytä huomioida, että teollisuudessa hyödynnetään jo nyt monenlaisia jatkuvan oppimisen keinoja. Ne ovat jo nyt yrityksille merkittäviä investointeja henkilöstön kehittämiseksi. Tällaisia keinoja ovat muun muassa oppisopimus, räätälöidyt osaamisen kehittämisohjelmat (joko yksilö- tai tiimitasolla), työnkierto, yritysten omat osaamisen kehittämisohjelmat ja strategiset verkostoitumistoimenpiteet. Osaamisen kehittäminen yrityksissä on jatkuvaa ja jokapäiväistä.

Yritysten kannalta on oleellista pystyä hankkimaan osaamista joustavasti ja yhdessä oppijan kanssa määriteltyn tarpeeseen perustuen. Kannustamme esimerkiksi korkeakouluja tarjoamaan yksittäisiä moduuleja digitaalisesti ja joustavalla tavalla, hyödyntäen jo olemassa olevaa kurssitarjontaa. Tällä hetkellä tarjonta on hajautunutta ja sitä on vaikea löytää.

Osaamisen kehittämistä on tarkasteltava yhteistyössä työnantajien kanssa. Osaamiskilpailukyky on Suomelle tärkeä valtti kansainvälisillä markkinoilla. Meidän on pystyttävä yhdessä huolehtimaan siitä, että suomalainen osaaminen on maailman huippuluokkaa myös jatkossa. Tämä vaatii osaamis-/koulutuskentän ja sen kehittämismahdollisuuksien tarkastelua yhteistyössä suomalaisen teollisuuden kanssa. Tavoitteet on niin jatkuvassa oppimisessa kuin koko kansakunnan osaamisstrategiassakin asetettava korkealle: jos selonteon kuvaamalla tavalla haluamme olla maailman parhaita, on toimenpiteidenkin oltava sitä.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajat ovat valmistavalle teollisuudelle tärkeä resurssi; toisaalta turvallisuusintensiivisellä toimialalla sujuva suomen/ ruotsin kielen taito on monesti vielä avainasemassa. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden pääsyä työharjoitteluihin ja myöhempää työllistymistä tukisivat mm. selkeästi ammatilliseen koulutukseen integroitu kielen opetus ja sujuva yhteistyö oppilaitoksen ja työelämän välillä. Kemianteollisuus ry puoltaa myös suurempaa määrää järjestämislupia englanninkielisille tutkinnoille. Tutkinto on aina askel kohti työllistymistä.

Kemianteollisuus ry katsoo, että ulkomaalaisten opiskelijoiden ja asiantuntijoiden oleskelu- ja työlupamenettelyn helpottaminen on tärkeä keino saada maahamme kansainvälisiä osaajia. Ikäluokkien pienentyessä on Suomen maavetovoima tärkeää varmistaa; vientiteollisuus tarvitsee parhaat osaajat.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Kuten koulutuspoliittisessa selonteossakin ansiokkaasti todetaan, Suomi haluaa olla maineensa veroinen, maailman paras koulutusmaa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarvitsemme aitoa vuoropuhelua yhteiskunnan eri toimijoiden välillä, selkeän työelämän edustuksen koulutuksen suuntaviivoista päättäviin elimiin ja riittävästi rohkeutta tehdä pienestä Suomesta aidosti koulutuksen edelläkävijämaa. Osaamistarpeiden ennakointi on vaikeaa, ja siihen on panostettava huolella. Tämä on mahdollista vain tiiviissä yhteistyössä työnantajakentän kanssa. Kemianteollisuus ry:n jäsenyritykset katsovat tulevaisuuden työelämää erityisesti hiilineutraalisuustavoitteiden, digitalisaation kehityksen ja työelämän murroksen kautta. Koronapandemiakriisi on tuonut yritysten (ja oppilaitosten) päivittäiseen työhön ennennäkemättömiä haasteita, joita tässä selonteossa ei juurikaan ole otettu huomioon. Vuoden 2020-2021 tilannekuva tulisi myös osaamisasioissa luoda tehokkaasti yhteistyössä. Kohdassa ”Perusopetus” mainittu LUMA -strategia vastaisi osaltaan teollisuuden osaajatarpeen kattamiseen systemaattisesti ja yhteistyössä.

Kaikista tärkein osaamistason tulevaisuuden investointi on kuitenkin riittävä, pitkäjänteinen, ei-hankemuotoinen rahoitus. Suomalainen teollisuus tarvitsee digitalisaatiotrendistä huolimatta jatkossakin sekä ammatillista että akateemista osaamista ja alalla on tälläkin hetkellä laadullista osaajatarvetta. Koulutusbudjetin käyttöä tulisikin jatkossa ennakoida mm. osaajatarvealoille ja jatkuvan oppimisen tarpeisiin, siten että pystymme pitämään Suomen osaamiskilpailukyvystä huolta.

Siltanen Anni
Kemianteollisuus ry - Anni Siltanen, Johtava asiantuntija